

# Ті, хто залишились:

Соціальні й економічні  
права жінок в Київському  
та Чернігівському регіоні в  
умовах окупації й  
деокупації

# Вихідні дані дослідження

Пілотне дослідження Київського інституту гендерних за досліджень "Ті, хто залишилися: соціальні та економічні права жінок в Київському та Чернігівському регіоні", виконано за підтримки [Української національної платформи Форуму громадянського суспільства Східного партнерства](#) (УНП ФГС СхП).

Тривалість: з липня 2022 по серпень 2023 року.

До його виконання було залучено експертизу [Всеукраїнської професійної спілки працівників туристичної галузі, санаторно-курортної сфери та готельного господарства.](#)

Посилання на постійну е-адресу звіту за цим дослідженням: українською <https://kgsi.org.ua/sites/default/files/projects/ti-khto-zalishilisanalitichniy-zvit-2023.pdf>  
англійською <https://kgsi.org.ua/sites/default/files/projects/those-who-stayed-brief-report-2023.pdf>

# Географія дослідження

- міста і села чотирьох районів Київської - Фастівський, Броварський, Бучанський, Вишгородський, та один (Чернігівський) район Чернігівської області.
- Київська область: смт Вел.Димерка, Броварський р-н, смт. Іванків, Вишгородський р-н, с. Катюжанка, Вишгородський р-н, с. Снітинка. Фастівський р-н, с. Віта Поштова, Фастівський р-н, с. Королівка, Бучанський р-н, с. Пилипча, Броварський р-н.
- Чернігівська область: с. Деснянка, Чернігівський р-н, с. Рівнопілля, Чернігівський р-н.

# Методика дослідження

Пілотне дослідження включало польовий та аналітичний етапи. 1) Аналітичний етап: розробка методології дослідження, розробка питальника глибокого інтерв'ю та супровідних матеріалів. 2) Польовий етап: проведення 12 інтерв'ю з жінками, обраними відповідно заданих соціально-демографічних характеристик. 3) Аналітичний етап: відтекстовка інтерв'ю, опрацювання отриманих матеріалів, підготовка технічного звіту за дослідженням.

Цільова аудиторія: Жінки з сільських та міських місцевості в Київській, Чернігівській областях; Місцеві органи влади та органи місцевого самоврядування Київської, Чернігівської областей; Громадські, благодійні, волонтерські організації вказаних областей.

Було проведено 12 глибоких інтерв'ю.

Період польового етапу дослідження - з липня по грудень 2022 року

# Методика: Кого ми опитували

Соціально-демографічні характеристики досліджуваних: проінтерв'юовано жінок 4х поколінь, 30+, 40+, 50+ та 60+.

Половина з опитаних містянки за постійним місцем проживання, половина селянки.

Під час активних бойових дій: лютий-березень-квітень-травень 2022 р., більшість, 10 з 12 проінтерв'юованих перебували у селах Київщини та Чернігівщини, а решта двоє - у місті Іванків Вишгородського р. Київщини. Дев'ять з опитаних мають дитину або дітей, переважно дорослих або старшого віку.

Пенсіонерки за віком 2 з проінтерв'юованих.

# Що ми хотіли з'ясувати?

Ми шукали відповідей на такі наші основні питання:

- чому жінки залишались? причини та мотивація?
- як реалізовували свої основні людські права під час загрози окупації\окупації\бойових дій\загрози бойових дій?
- які основні виклики стояли перед ними у реалізації їх прав у той період, та у нинішній час, після деокупації;
- як оцінюють чинну державну політику щодо дотримання їх людських, соціальних та трудових прав у постокупаційний час

# Проблемні місця у забезпеченні їх прав

Наш звіт виділяє наступні проблемні місця у забезпеченні соціальних та економічних прав українських громадян та членів їх родин під час війни:

- право на фізичну безпеку та недоторканність,
- соціальний захист,
- на соціальну допомогу та соціальну безпеку,
- на охорону здоров'я
- та на економічні (трудові) права.

# Резюме: Причини невиїзду жінок в безпечні місцевості

Більшість з опитаних жінок були цілком непоінформовані про реальність та навіть невідворотність військових дій за місцем їх проживання. Фіксується їх шок від початку війни та від неможливості виїзду у безпечні місця.

Непоінформованість + перекриті шляхи.

На перші два фактори - психологічну неготовність виїжджати через непоінформованість (це на 1-2 дня, на тиждень.-, швидко скінчиться), та вже миттєво перекриті окупантами шляхи виїзду, також наклались гендерні різниці в отриманні інформації та її тлумаченні.

Фіксується гендерний розрив у поінформованості та оцінках ситуації, та у прийнятті рішень. У родинах наших опитаних, які лишалися в зоні можливої окупації, рішення приймали не чоловіки, а жінки.



# Резюме: Причини невиїзду жінок в безпечні місцевості

Внаслідок дії цих чинників багато з інтерв'юваних виїхала назустріч окупації, й рухалась у найбільш загрожені села, території. Назустріч війні і небезпеці, а не від неї.

Ті з інтерв'юваних, хто опинились в окупації, не встигали нікуди виїхати фізично.

Результуючий висновок:

Неготовність до окупації та до ситуацій війни серед жінок була масовою і, вірогідно, залишатиметься такою без системної державної політики щодо цієї гендерної групи

# Резюме: Причини невиїзду жінок в безпечні місцевості

Ситуація жінок із сіл відмінна від ситуації містянок. Хоча, половині з інтерв'ююваних пропонували виїхати родичі, жінки з сіл реалістичних пропозицій виїзду не мали, на відміну від містянок.

Всі переміщення або наміри переміщень, здійснювані інтерв'ююваними жінками, були виключно їх приватною ініціативою та обмежені наявністю приватного транспорту чи доступу до нього. *“У вас є автомобіль? - нема. Немає автомобіля.” (А., с.Деснянка) “Ні. Мопеда була, мотоцикл, но орки його розібрали. На запчасті, бо забрали й розбили мопед сусіда.” (Н., с.Деснянка)*

Більшість з опитаних жінок мали інші фактори іммобільності: лежачих рідних з інвалідністю, домашніх тварин/худобу (“хозяйство”) до яких (і тих, і тих) мали сильну емоційну прив'язаність. Відзначимо, що наявність утриманців у відповідях жінок не розглядається як тягар, а радше як гордість та відповідальність.

Міцність і тепло емоційних зв'язків у родинах інтерв'ююваних проявились як другий ключовий фактор іммобільності цих жінок (поруч із їх слабкою і гендерно зумовленою поінформованістю про тривалість і перебіг військових дій).

## 2. Виклики життя в окупації

Всі опитувані говорили про пережитий

- страх зазнати насильства,
- страх за близьких через брак інформації про їх долі, внаслідок швидкого наступу російських окупаційних військ.

Значні інфраструктурні виклики, яки зазнали жінки.

- Містянки вказували на критичний брак продуктів.
- Містянки, мешканки багатоквартирних будинків - на критичну ситуацію з каналізацією, водопостачанням, електрикою та зв'язком, але, значно меншою мірою, інформацією.
- Сільські мешканки вказують лише на частковий брак електрики та зв'язку, оскільки бензогенератори є куди ставити на сільських об'єктах

## 2. Виклики життя в окупації

- Водночас фіксується значуща вікова, точніше, поколіннєва різниця у ставленні опитаних жінок до харчової безпеки.
- Є вказівки на те, що в умовах окупаційного управлінського вакууму питання соціального забезпечення населення в окупованих місцевостях негайно починали перебирати на себе місцеві священники УПЦ МП (Московського патріархату) та їх актив.
- Медичне забезпечення людей з інвалідністю (догляд за якими був однією з причин не виїжджати для частини з наших опитаних) також було критичним.
- У зв'язку з падінням цивілізованих підходів до життєзабезпечення, є ознаки, повернення громад до традиційного розподілу гендерних ролей.

### 3. Жінки і соціальна інфраструктура після деокупації

Всі інтерв'юйовані кажуть що з деокупацією відновилася фактично вся інфраструктура.

Енергетична, транспортна інфраструктура, водопостачання та каналізація була відновлена. І то, дуже швидко. Питання енергетичної, харчової та іншої подібної безпеки були зняті.

Актуальними лишаються безпекові виклики, пов'язані із обстрілами та ракетними атаками росіян на цивільні міста. Лідирують питання фізичної, саме тілесної, безпеки.

Основні страхи, які залишаються в опитаних, пов'язані саме з ракетними атаками та їх наслідками. І стосуються фізичної й ментальної безпеки рідних та близьких.

## 4. Робота жінок в післяокупаційний період

Після шоку від перших днів війни, по деокупації не спостерігається різкого падіння життєвого рівня, що тяг би за собою так само різке звуження трудових та соціальних прав.

Водночас, фіксується їх повільне звуження.

Загалом цінність оплачуваної роботи зросла, і працівниці більше дорожать нею. Це змушує їх менш критично ставитися до поточних дрібних утисків їх трудових прав, коли такі стаються. Це відзначають зайняті як у державному так і в недержавному секторі економіки.

# Деякі рекомендації

Щодо евакуаційних стратегій, які слід застосовувати до цивільного населення, що перебуває безпосередньо під загрозою воєнних дій і потребує виїзду

- необхідно розробляти гендерно відмінні інформаційні заходи, і жінок визначати як окрему цільову аудиторію такого інформування, котра потребує її власних, ефективних для неї месиджів.
- комунікація з питань евакуації, розрахована на жінок, має передбачати моделі евакуації утриманців, включно визначення безпечного місцезнаходження домашніх та свійських тварин.
- бажаний гендерний аналіз нормативних документів, якими регулюється евакуація, та доповнення їх відповідними положеннями, орієнтованими на жінок.

## Деякі рекомендації

Необхідно урахувати, що жінки потребують базової інформації та базових знань з питань своєї безпеки за надзвичайних ситуацій та ситуацій воєнних дій. З питань фізичної безпеки, економічної безпеки, харчової, інформаційної безпеки тощо. Відповідні алгоритми дій оптимально повинні бути доведені до рівня початкової школи, підприємства, громади.

Рекомендується внести зміни такого змісту в блок відповідних нормативних документів, почавши з [Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 “Жінки, мир, безпека” на період до 2025 року](#) та дотичних, доповнивши вказані документи відповідними заходами.

Необхідно урахувати інформаційні права жінок, які були, як показали інтерв'ю, критично уражені в умовах воєнних дій, і особливо їх початку.

Політика інформування населення повинна бути більш лояльною для цивільних, зокрема жінок; технічні можливості інформувати цивільних ймовірно також мають бути переглянуті та посилені. Зокрема, рекомендується розглянути можливість поновлення мережу проводового радіомовлення в межах держави, особливо важливого в сільських місцевостях.



# Потребуєте більше інформації? Звертайтеся:

БО БТ «Київський інститут гендерних досліджень»

м. Київ, 03040, а/с 25

<http://kgsi.org.ua>

(+380 96) 011-0328

[kigs.inform@gmail.com](mailto:kigs.inform@gmail.com)